De Standaard

VRIJDAG 16 NOVEMBER 2018 - ECONOMIE

Sinds de financiële crisis zijn Vlamingen zich meer gaan organiseren in burgercollectieven om, bijvoorbeeld, zelf in hun energie of voeding te voorzien.

Burger neemt vaker heft in eigen handen

Coöperatieve landbouw Boerencompagnie laat burgers zelf oogsten

Lees verder onderaan

VAN ONZE REDACTEUR **KORNEEL DELBEKE**

BRUSSEL | Burgercollectieven, waarbij burgers zelf goederen of diensten produceren, zitten in de lift. In 2015 en 2016 werden in ons land 249 burgercollectieven opgericht, blijkt uit een nieuwe studie van denktank Oikos en professor Tine De Moor (Universiteit Utrecht), met steun van de Koning Boudewijnstichting. ‘Een buurtfeest of tijdelijke actiegroep, zoals Ringland, wordt niet beschouwd als een burgercollectief’, zegt medeauteur en coördinator bij Oikos Dirk Holemans. ‘Het gaat alleen om duurzame organisaties, opgezet door burgers, met een structureel resultaat op lange termijn.’ De meeste zijn actief in domeinen als voeding, landbouw en energie. Denk, bij-

voorbeeld, aan een groep burgers die een windmolen plaatsen om zelf in hun stroom te voorzien en de klassieke leveranciers buitenspel te zetten. Of mensen die zich structureel engageren om de producten van een boer af te nemen *(zie hiernaast)*.

Voor Brussel en Wallonië is het de eerste keer dat de burgercollectieven in kaart worden gebracht, maar Vlaanderen houdt al sinds 2004 cijfers bij. Wat blijkt? 2009 was een kanteljaar *(zie grafiek)*. In de nasleep van de financiële crisis begon het aantal burgercollectieven, of commons, te groeien als kool. Waar er in Vlaanderen van 2003 tot 2008 gemiddeld vier burgercollectieven per jaar het licht zagen, waren dat er meer dan 27 per jaar van 2009 tot 2014. In 2016 werden er maar liefst 77 nieuwe initiatieven in het leven geroepen. De cijfers tonen niet hoeveel collectieven er ondertussen de brui aan gaven. De onderzoekers schatten dat er 323 Nederlandstalige commons zijn. ‘We hebben een strenge en internationaal erkende definitie gebruikt’, zegt Holemans. ‘Waarschijnlijk onderschatten we het reële aantal.’

Nieuwe technologie

Het is geen toeval dat burgers door de crisis meer het roer in eigen handen gingen nemen. Het vertrouwen in traditionele instellingen kreeg een flinke knauw. ‘Ook beleid kan impact hebben’, zegt Holemans. ‘In Nederland zie je bijvoorbeeld opvallend veel burgercoöperaties in de gezondheidszorg. Het is geen toeval dat de overheid enkele jaren geleden begon te snoeien in die sector.’

Ondertussen stellen de klimaatverandering en duurzaamheidsvraagstukken de samenleving voor grote uitdagingen. ‘Betrokken burgers voelen niet altijd de urgentie bij de overheid’, zegt Holemans. Dat verhindert niet dat de organisaties kunnen samenwerken met de overheid of subsidies krijgen.

> ‘Nieuwe technologie helpt. Het is makkelijker voor burgers om een windmolen te plaatsen dan een gascentrale te bouwen’
>
> DIRK HOLEMANS
>
> Onderzoeker en coördinator Oikos

Ook de digitalisering en de opmars van hernieuwbare energie spelen een belangrijke rol in de groei van burgercollectieven. ‘Het is makkelijker voor een groep burgers om een windmolen te plaatsen dan een gascentrale te bouwen’, zegt Holemans.

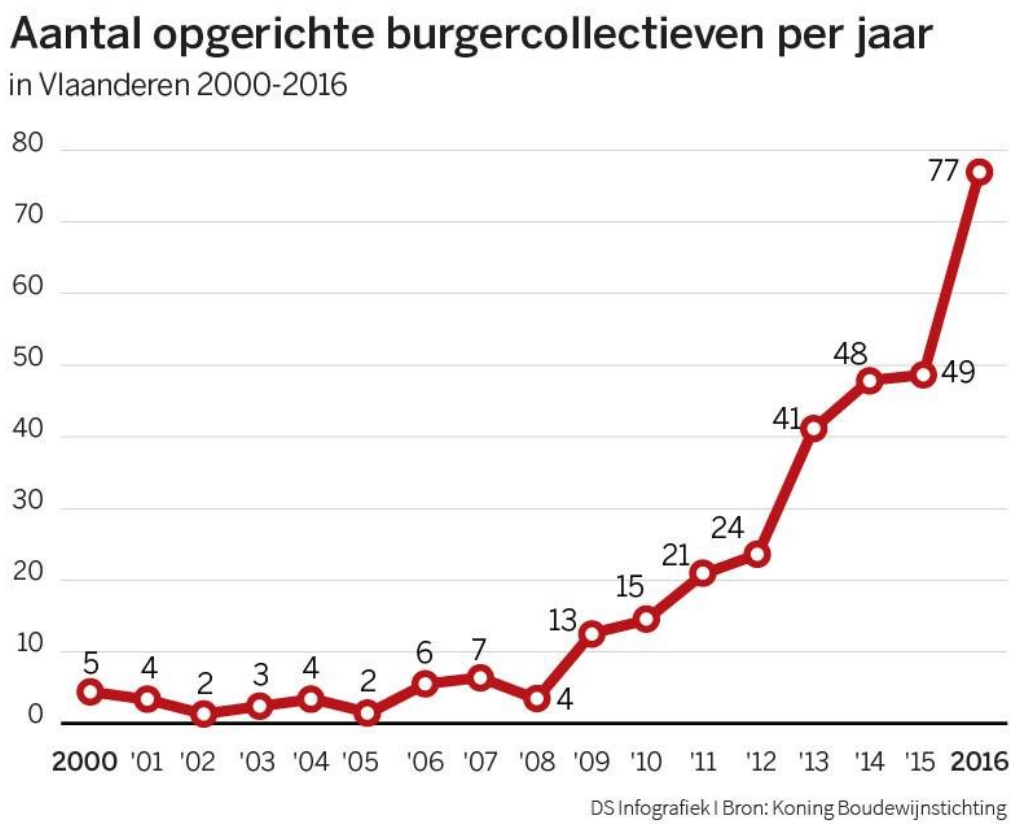

Weinig inclusief

Voor de studie hebben de onderzoekers diepte-interviews gedaan met de trekkers en deelnemers van de organisaties. Zowel mannen als vrouwen blijken even geëngageerd, maar hooggeschoolden zijn sterk oververtegenwoordigd: 86,3 procent heeft minstens een bachelordiploma. Minder kansrijken vallen uit de boot.

Ondanks de sterke groei blijven burgercollectieven een bescheiden fenomeen, zegt Holemans. ‘Maar als de verschillende initiatieven zich met elkaar beginnen te verbinden, kunnen ze verandering teweegbrengen.’ Ook een betere samenwerking met klassieke middenveldorganisaties zou de burgercollectieven wind in de rug kunnen blazen.

Boer Tom Troonbeeckx: ‘Ik zou niet meer anders willen werken.’ Fred Debrock

Boer Tom Troonbeeckx: ‘Ik zou niet meer anders willen werken.’ © Fred Debrock

COÖPERATIEVE LANDBOUW

Boerencompagnie laat burgers zelf oogsten

‘Ik woon hier vlakbij en kom een paar keer per week langs om groenten en fruit te plukken’, zegt Catherine, terwijl ze een prei in haar fietstas stopt. ‘Als er aardbeien zijn, zie je me dagelijks.’

Op de Leuvense boerderij van de Boerencompagnie mogen leden zelf hun fruit en groenten komen plukken. ‘Ieder jaar betalen ze een vaste som lidgeld – tussen 250 en 350 euro per jaar voor een volwassene – en in ruil daarvoor mogen ze op onze velden fruit en groenten oogsten’, zegt boer Tom Troonbeeckx (42), die samen met zijn collega’s bij de Boerencompagnie dertig hectare grond bewerkt, inclusief grasland voor een dertigtal runderen die er gekweekt worden. Er groeit ook graan, waarvan brood en pasta worden gemaakt, en leden kunnen zuivel- en vleespakketten ophalen, ook tegen betaling.

Abonnement

De leden mogen komen wanneer ze willen en ‘oogsten wat ze nodig hebben voor vers gebruik’, zegt Troonbeeckx. Bij de kroppen sla en de aubergines staan gele vlagjes. ‘Dat betekent dat ze geplukt mogen worden. Als er rode vlagjes staan, moeten ze dringend weg.’ De boeren van de Boerencompagnie houden hun 650 leden ook constant op de hoogte.
Voor Troonbeeckx, met een achtergrond in sociale wetenschappen, was boer worden een jongensdroom. ‘Maar voor een gewone boer wordt het steeds moeilijker om het hoofd boven water te houden. Op veilingen wordt de prijs zodanig gedrukt dat het niet meer leefbaar is.’
Daarom kozen Troonbeeckx en zijn collega’s voor een abonnementsformule. ‘Doordat de leden op voorhand betalen, hebben we een gegarandeerd inkomen. Daartegenover staat volledige transparantie over waar het geld naartoe gaat. Ik zou niet meer anders willen werken.’
De Boerencompagnie is een coöperatieve vennootschap die uit drie boerderijen ontstond. Er zijn zo’n twintig aandeelhouders. Sommigen zijn ook lid, maar Troonbeeckx wou de twee niet verbinden. ‘Dat zou mensen met minder kapitaal uitsluiten.’
Catherine is alvast enthousiast over het project. ‘Ik kan me voorstellen dat sommigen afgeschrikt worden omdat je eenmaal per jaar een hoog bedrag moet neertellen. Maar ons gezin is met vier en wij halen zo’n 80 procent van onze voeding hier.’ *(kde)*

KORNEEL DELBEKE

Korneel Delbeke is redacteur economie bij De Standaard.

Meer artikels van Korneel Delbeke ›
(http://www.standaard.be/auteur/korneel-delbeke)

LEES MEER

VANDAAG | Als de aarde verhit, volgen de gemoederen
(http://www.standaard.be/cnt/dmf20181118_03956312)

17/11/2018 | En de Vlaming, hij spot erop los
(http://www.standaard.be/cnt/dmf20181116_03949976)

17/11/2018 | Etienne Vermeersch: ‘In wijsheid is veel verdriet’
(http://www.standaard.be/cnt/dmf20181116_03949934)

15/11/2018 | M’n huis is waar m’n serre staat
(http://www.standaard.be/cnt/dmf20181114_03944158)

13/11/2018 | Neil Young hekelt Donald Trump
(http://www.standaard.be/cnt/dmf20181112_03937484)